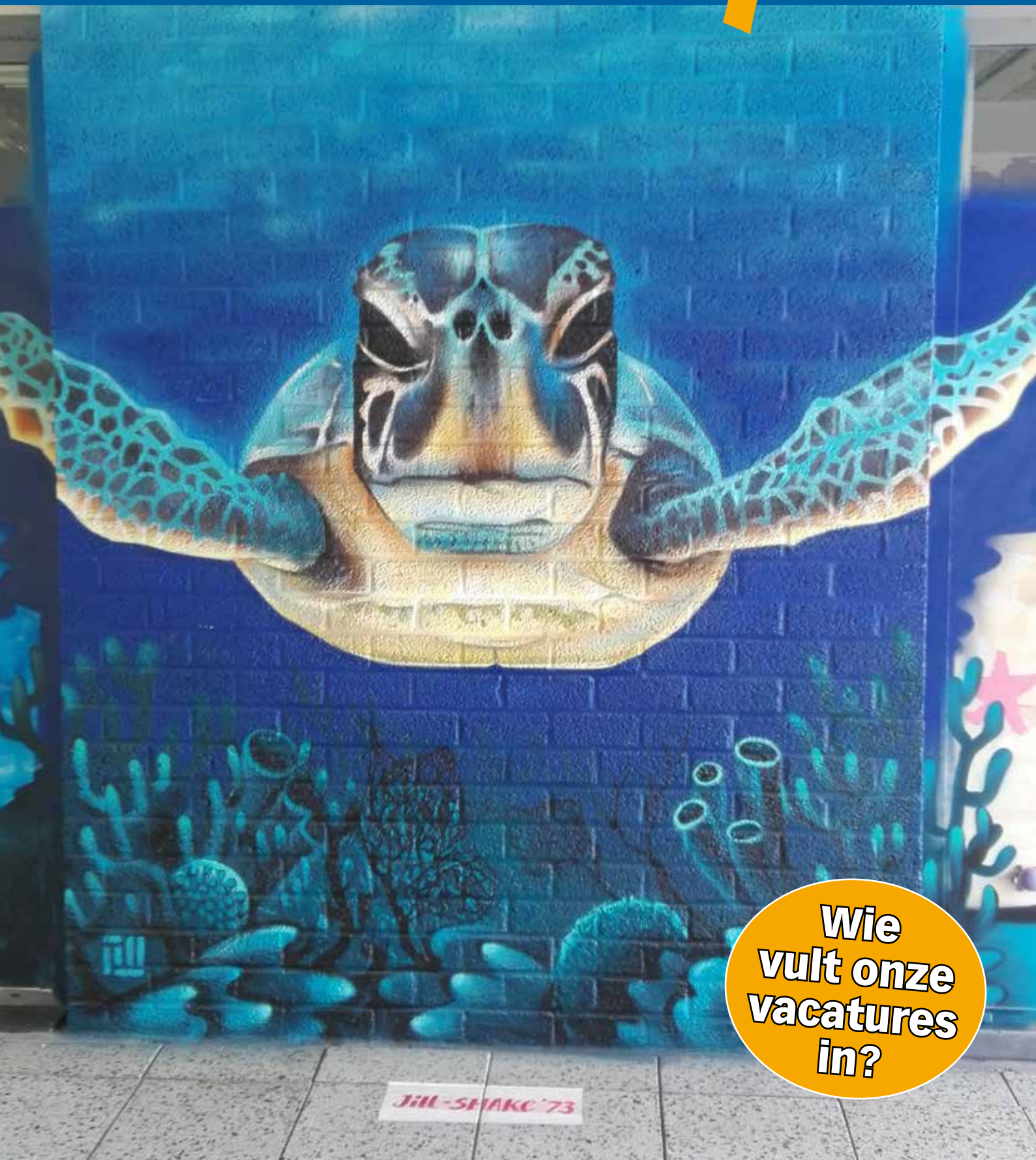

WIJK *info*

Wie
vult onze
vacatures
in?

Streetart in Kijkduin met als thema MILIEU. Nog te bezichtigen tot 1 november!

WIJKinfo

Jrg. 28 - nr 4 - oktober 2019

Colofon

Wijkinfo is een uitgave van het Wijkberaad Bohemen-Waldeck-Kijkduin. Het verschijnt vier keer per jaar en wordt bij alle bewoners van deze wijken bezorgd. Het verenigingsblad van de Wijkvereniging is opgenomen in deze Wijkinfo.

Kopij voor het volgende nummer van Wijkinfo kan tot 20 december 2019 worden aangeleverd. De kopij kan per e-mail worden verzonden naar: info@walboduin.nl.

De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden berichten te weigeren, in te korten of tekstueel te wijzigen.

Redactie:

Jan Hofker, Hank Hoogwout, Herman van den Muijsenberg

Foto's: Jan Hofker, Marjolijn v.d. Hoek

Vorm en druk: Pasmans Drukkerij, Den Haag

Oplage: 9.500 exemplaren

Bestuur Wijkberaad en Wijkvereniging

Voorzitter

Hank Hoogwout
tel. (070) 325 66 73, hankhoogwout@kpnplanet.nl

Vice-voorzitter

Herman van den Muijsenberg
tel. (070) 511 42 80, jhavandenmuijsenberg@gmail.com

Secretaris

Jan Hofker
tel. (070) 368 44 11, jhofker@casema.nl

Penningmeester

John Kroon, info@kroonadvies.nl
Bankrek.nr. NL92 INGB 0000 6277 00

Secretariaat

Cornelia v.d. Wacht. Het secretariaat is gevestigd in verenigingsgebouw Walboduin, Alphons Diepenbrockhof 2, 2551 KE Den Haag (ingang A. Noordewierstraat) en is geopend op dinsdag en donderdag van 9.00 -12.00 uur. Telefoon (070) 397 23 51.

E-mail

info@walboduin.nl

Website

www.walboduin.nl

Van het bestuur

Terugkijkend op de zomermaanden kun je constateren dat we veel hebben kunnen genieten van de zon, van de temperaturen die van tijd tot tijd enorm hoog waren en van de droogte waardoor je lange wandelingen met hond kon maken zonder nat te worden. Velen van u zijn met vakantie geweest zodat de werkdruk op ons kantoor Walboduin zeer laag was en de sluiting voor

een aantal weken goed van pas kwam. De bezetting van het kantoor is nu alleen in handen van Cornelia, met een beetje ondersteuning van het bestuur. Zoals u in de vacaturelijst kunt lezen, hopen we toch binnen afzienbare tijd weer een invulling voor de donderdagochtend te hebben. Wilt u bovenop het nieuws in onze wijken zitten dan is secretariale ondersteuning dé plaats!

Met frisse moed is het bestuur nu weer begonnen aan de laatste maanden van dit jaar. Zo ook aan de laatste WijkInfo met een foto dit keer van mijn hond die altijd braaf de vergaderingen bijwoont, af en toe met veel lawaai drinkend uit de bak met Walboduin-water. Veel lekkerder dan thuis!

Het blad is weer zeer divers van inhoud: via een halsbandparkiet, naar de energietransitie, het Westduinpark, de bomen en paden in de puinduinen enz. Mocht u een interessant onderwerp hebben waarvan u denkt dat de wijkbewoners dit ook leuk of informatief vinden, meldt u zich per mail op info@walboduin.nl. Voor nu: veel leesplezier!

Al jaren probeert het wijkberaad de nummering van de Alphons Diepenbrockhof duidelijker te maken voor de bezoekers. Het gebeurt té vaak dat er dwalende mensen in het winkelcentrum te zien zijn die een bepaald huisnummer zoeken. Ook de winkeliers bieden vaak geen uitkomst. Wij hebben daar zelf ook last van. Sprekers en deelnemers aan vergaderingen bellen in wanhoop. Met de renovatie van het winkelcentrum hadden we gehoopt dat ook de bewegwijzering in orde zou komen. Onlangs werden we hier door een bewoner van de ADHof weer eens opgewezen. Het wijkberaad gaat hier weer mee aan de slag. Zoals u merkt is er altijd wel iets dat de aandacht van het bestuur vereist.

Op donderdag 31 oktober 2019 kunnen we u bijpraten over de stand van zaken van de diverse bouwprojecten in onze wijken. We hopen u te ontmoeten op deze Bewoners Informatie Avond. Aanmelden is wel noodzakelijk omdat de zaal een beperkte capaciteit heeft.

Omdat de volgende WijkInfo nr. 1, 2020 medio januari in de bus zal vallen, kunt u nu alvast de datum in de nieuwe agenda zetten voor de altijd gezellige nieuwjaarsreceptie van de wijkvereniging/wijkberaad op donderdag 16 januari 2020 van 17.00 uur tot 19.00 uur.

Wellicht dat u met een goede bewegwijzering ons pand blindelings kunt vinden!

Hank Hoogwout

Bewoners Informatie avond

donderdag
31 oktober 2019
19.30 uur

in verenigingsgebouw Walboduin, A. Diepenbrockhof 2,
ingang achterkant Jumbo aan de A. Noordewierstraat.

Zaal open om 19.00 uur

Agenda

1. **Opening - introductie**
2. **Presentatie Geste Groep St. Jansklooster**
Annette Stevers
3. **Politie: waakzaam en dienstbaar**
Teamchef Ronald van den Broeke
4. **Westduinpark, de stand van zaken**
Bert van der Valk
5. **Kijkduin Binnen - Landschappelijk raamwerk**
Projectmanager DSO
6. **Kijkduin Bad**
Ad Roos, projectleider van FRED
7. **Sluiting** met drankje ca. 21.30 uur

Wilt u ons per email info@walboduin.nl laten weten of wij op uw komst mogen rekenen o.v.v. het aantal personen. De ruimte in de zaal is beperkt tot ca. 80 zitplaatsen. Dus meld u snel aan. VOL=VOL!

Vacatures

Het is nog niet zo nijpend als het lerarentekort, maar ook de wijkvereniging/wijkberaad BWK kampt met een ernstig personeelsprobleem.

Onze organisatie, wijkvereniging/wijkberaad BWK zoekt:

MET SPOED: secretariale ondersteuning op het kantoor in Walboduin voor 1 ochtend in de week

OP KORTE TERMIJN:

- **ondersteuning van de Activiteitencommissie.** Dit vergt niet veel tijd, wel initiatieven
- de WijkInfo zou gebaat zijn met een **nieuwe redactie** die een frisse kijk op het blad kan geven. Viermaal per jaar is het even een beetje druk wanneer de kopij verzameld moet worden.
- last-but-not-least: het bestuur van BWK zoekt **uitbreiding van het aantal bestuursleden.** De houdbaarheidsdatum van een paar bestuursleden is al overschreden. Wie volgt bijvoorbeeld de voorzitter, de vice-voorzitter en de secretaris op? Wie kan verschillende portefeuilles als bestuurslid onder zijn/haar hoede nemen? Deze functies vergen wel wat meer tijd. Te denken valt aan een paar uur per dag. Met meerdere bestuursleden kan dit aantal uren minder zijn.

Wilt u meer informatie over een van de vacatures, mailt u dan naar info@walboduin.nl

Het Westduinpark: op het scherp van de snede tussen strand en stad

Wie wel eens bij storm in het Westduinpark komt, weet dat sinds een aantal jaren het zand je letterlijk om de oren vliegt. Dat komt door de dynamisering van 2011 en 2013. Toen zijn een vijftal langgerekte duinvalleien ontdaan van helm en struiken (en ook van een aantal hopen met bunkerpuin). Sindsdien kan de wind er zijn gang gaan, en dat doet hij dan ook, met het bovenbeschreven resultaat.

De reden voor zo'n forse ingreep was dat het duinterrein in de loop der jaren meer een stadspark dan een duingebied was geworden: heel veel struiken, allerlei duinvreemde struiken daarbij met besjes die de vogels niet lusten, met zeer veel hekjes en gebaande paadjes. Dat is radicaal omgegooid: veel van die hekken zijn verdwenen, bij de in- en uitgangen zijn wildroosters verschenen om de Schotse hooglanders van de Haagse Kudde binnen het gebied te houden. Als je nu in het gebied loopt, kan je goed zien dat er groot vee graast: op veel plaatsen waar ze vaker vertoeven, bij de egelopvang bijvoorbeeld, zijn de eiken van onder opgevreten en de Kardinaalsmuts-struiken platgelopen. Die laatste vinden ze wel bijzonder lekker. En daarmee doen de hooglanders precies wat ze verondersteld worden te gaan doen. Iedereen die vaker in het Westduinpark komt, kent hun favoriete hangplekken wel. In of vlakbij de zeereep als het rustig weer is, en bij de egelopvang als het hard waait.

Een ander interessant aspect van al dat vliegende zand is dat de bosjes achter de hoge koppen met zand worden overlopen. Bomen worden aan de voorkant gezand-

straald en worden knoestig; hun wortels komen bloot te liggen. Achter de zandrand steken alleen de uiterste boomkruinen nu nog boven het binnenwaaiende zand uit. Dat daarbij ook een bunkertje hier of daar wordt ondergraven, moeten we maar op de koop toe nemen. Hiermee zijn de Westduinen zeker weer in het volkslied van Holland beland: waar de blanke top der duinen schittert...

Wie de Natte Pan nu ziet vlak naast het fietspad aan de achterrand van het duinpark, bijvoorbeeld tijdens een van de regelmatig gegeven excursies, is getuige van een bijzonder fraaie hergeboorte van een voorheen saaie plek in het duin. De Natte Pan anno 2008 was een door dicht struikgewas begroeide, nauwelijks vochtige plek geworden, alleen nog in de winter. Nu is het een bijzonder fraai kralensnoer van vijf iets grotere en iets kleinere plasjes geworden op enige afstand van de bosrand, en met een zeer fraaie begroeiing van planten aan en in het water. Aan het water staan vele planten zoals Watermunt en Strandduizendguldenkruid, en in het water groeien Kranswier, Fonteynkruid, Watergentiaan en Lidsteng. Kikkertjes en padjes

scharrelen in het vochtige groen. Libellen en waterjuffers kruisen boven het glinsterende wateroppervlak.

Wie zorgt er nu voor dat het gebied in kwaliteit op niveau blijft, of zelfs verbetert? Dat doet de beheerder, de gemeente Den Haag, vanuit het stadsdeelkantoor Segbroek, met behulp van de stadsecologen en, ook belangrijk, samen met een klankbordgroep waar onder vele anderen het Wijkberaad Bohemen-Waldeck-Kijkduin een afvaardiging in heeft zitten (= ondergetekende). Die klankbordgroep komt halfjaarlijks bijeen op het stadsdeelkantoor, of ook wel in het veld, om samen met de beheerder de actuele zaken met betrekking tot het beheer door te nemen. Zo weet de beheerder wat er leeft bij de groeperingen van belanghebbenden ('stakeholders'), en kan hij daarmee rekening houden bij het nemen van maatregelen, of bij de diverse vormen van het jaarlijkse onderhoud (snoeien, planten, paden verharderen dan wel verzachten, etc.). De leden van de klankgroep kennen het gebied én elkaar goed en zitten er vaak al lang in. Dat komt tot uiting in de adviezen van de klankbordgroep aan de beheerder.

Maar ga het vooral zelf zien. Voor excursies onder begeleiding buiten de gebaande paden: zie de aankondigingen in de Posthoorn, en bijvoorbeeld IVN. Het veld in! In alle jaargetijden, liefst.

Bert van der Valk

Laaghangend fruit in de energietransitie

De gemeente Den Haag wil de komende jaren grote stappen zetten om de uitstoot van CO₂ te verminderen. Eén van de manieren om eenvoudig energie te besparen is om de Centrale Verwarming (CV) 'waterzijdig in te regelen'. Dit leidt tot een besparing tot wel 20%.

Omdat de gemeente het belangrijk vindt dat zoveel mogelijk installateurs het waterzijdig inregelen kunnen aanbieden en op de hoogte zijn van subsidieregelingen waar zij hun klanten op kunnen wijzen, kregen ze in het bijzijn van wethouder Liesbeth van Tongeren (Duurzaamheid en Energietransitie) een gratis training op het ROC Mondriaan.

Van Tongeren: "Waterzijdig inregelen is een goed voorbeeld van laaghangend fruit in de energietransitie: het is een relatief kleine investering die snel terugverdiend is. Goed voor het klimaat en voor de portemonnee."

Van 90 naar 70 graden

Bij het waterzijdig inregelen krijgen alle radiatoren speciale kranen en wordt de temperatuur van de ketel teruggezet van 90 naar 70 graden. Omdat het warme

water hierdoor beter verdeeld wordt over het huis neemt het comfort toe, ondanks de lagere temperatuur. Daarnaast ruist het water minder in de leidingen en neemt de levensduur van de ketel toe. De kosten voor het inregelen worden gemiddeld in 2 tot 3 jaar terugverdiend. Ook zijn woningen met 70 graden klaar om in de toekomst aangesloten te worden op een warmtenet of een (hybride)warmtepomp.

Hou van je Huis

Naast de training voor installateurs stimuleert de gemeente via de Hou van je Huiswinkels en de website www.hvjh.nl het waterzijdig inregelen van CV ketels. Daarnaast komt er een lijst installateurs die het waterzijdig inregelen aanbieden. Installateurs kunnen zich voor deze lijst aanmelden via duurzaamwonen@denhaag.nl.

Helpdesk Geldzaken Initiatief van de gemeente Den Haag

De Helpdesk Geldzaken is op initiatief van de gemeente Den Haag opgericht, omdat een groot aantal burgers (60.000 in Den Haag) gebukt gaat onder schuldproblematiek.

De Helpdesk biedt hulp bij allerlei vragen over geld, schulden, besparingen, het verkrijgen van inzicht in inkomsten en uitgaven e.d. maar ook bij het aanvragen van toeslagen en hulp bij de financiële administratie.

Er kan eenvoudig een afspraak worden gemaakt via:

- de telefoon (070) 353 61 88;
- de website www.helpdeskgeldzaken.nl
- de relatiebeheerder Michiel Clijsters, email: Michiel.Clijsters@denhaag.nl.

Englishman In New York

I'm an alien, I'm a legal alien. Aan deze zinnen uit het welbekende nummer van Sting moet ik altijd denken wanneer ik weer geniet van het voorbij vliegen van een groep halsbandparkieten. Statische vogels. Exoten, alien species. Schreeuwers en slopers zijn het ook. Waar komen deze expats vandaan? Hoe kunnen ze overleven in onze stad? En richten ze echt schade aan?

Hey Joe!

Het oorspronkelijke leefgebied van de halsbandparkiet ligt in India en in Afrika aan de noordzijde van de evenaar. Voor veel vogelhouders zijn het geliefde voliërevogels. Op verschillende plaatsen in de wereld zijn ze echter ontsnapt of vrijwillig losgelaten. Het verhaal gaat dat Jimi Hendrix eind jaren '60 een paartje losliet in Londen en zo de bron was van de daar aanwezige, huidige kolonie. Zeker is dat in 1974 in het Brusselse Meli Park 50 halsbandparkieten werden losgelaten, een aantal dat nu al is uitgegroeid tot ruim 30.000. Buiten hun oorspronkelijk leefgebied doen ze het erg goed. Ze zijn intussen waargenomen in 35 verschillende landen verspreid over bijna alle continenten. Het Europese aantal halsbandparkieten werd in 2016 geschat op 85.000.

Gentleman hooligan ecosystem engineers

Nieuwe wereldburgers zijn het dus, maar niet overal geliefd. Het zijn enerzijds fraaie, statige voorname vogels. Zodra ze eenmaal aan het bakkeleien gaan, schreeuwen ze er echter maar wat op los en blijft er weinig over van het beeld van de voorname vogel. En omdat ze van knagen houden, is er in het voorjaar geen jonge tak of knop voor ze veilig. Ook knagen ze zelf holtes in bomen, waarbij ze soms een deel van de boom slopen. Deze vliegende "Granny smiths" zijn dan ook niet heel geliefd bij onze groenbeheerders. Als ecooloog kijk ik er met andere ogen naar. Naar mijn idee zijn het echte ecosysteem engineers. Dit betekent dat ze hun omgeving naar hun hand zetten en zo zorgen voor wat extra dynamiek. Net als de bevers dat in de uiterwaarden doen en, in mindere mate, de grote grazers en konijnen in de duinen. Dynamiek die we vanuit ecologisch oogpunt best kunnen gebruiken in onze aangeharkte stad met vertroetelde bomen.

Echt schadelijk?

De vraag is hoe schadelijk ze nu echt zijn voor onze inheemse natuur? We weten het

niet. Echte effecten op andere holenbroeders zoals spechten en boomklevers is nooit aangetoond. Wanneer halsbandparkieten samenleven met spechten en boomklevers zien we dat de laatste soorten vaak dieper het bos ingaan en de halsbandparkieten meer aan de rand blijven. Net zoals ze dat in hun oorspronkelijke leefgebied doen. Een serieus gevaar voor boombewonende vleermuizen zijn ze mogelijk wel. Met hun kromme snavels kunnen ze vleermuizen eenvoudig verwonden, doden en/of uit hun holtes verdrijven. Omdat vleermuizen erg hoge eisen aan hun holtes stellen en ze zelf geen holtes kunnen maken, is een alternatieve holte vaak niet eenvoudig voor handen. Zelf durf ik wel te stellen dat het effect van mensen op boombewonende vleermuizen, door het steeds meer verlichten van onze omgeving en alle beheeractiviteiten in bossen, groter is dan dat van de halsbandparkiet.

Hoe nu verder met deze vliegende appels?

Halsbandparkieten kunnen overleven in onze steden dankzij het overvloedige aanbod van voedsel en de vele bomen in de stad. Ook heeft het warmere stadsklimaat in het verleden zeker een handje geholpen om de winters door te komen. Met de komst van de slechtvalk hebben ze ook een echte, natuurlijke vijand gekregen en wordt hun uitbreiding wellicht wat afgeremd. Feit is dat ze intussen zijn ingeburgerd en horen ze er naar mijn idee gewoon bij. Ze geven extra kleur aan onze steden.

Credits: Het boek "Darwin in de Stad" van Menno Schildhuizen attendeerde me op het verhaal van Jimmy Hendrix. Van de Amsterdamse stadsecoloog Martin Melchers heb ik de term vliegende appels geleend. Ook heb dankbaar gebruik gemaakt van Wikipedia.

Blog van de stadsecoloog

Martin is stadsecoloog bij gemeente Den Haag. Via deze blog vertelt Martin maandelijks wat er speelt in de Haagse stadsnatuur. Ontdek de wondere wereld van het Haagse groen! Wil je meer blogs van Martin lezen? Kijk dan eens in onze rubriek "Op pad met Martin".

Werk in de Wijk

Kijkduin-Bad

Begin september zou een aanvang worden gemaakt met de aanleg van de toegang tot de ondergrondse garages en de fietsenstalling, de EeF (Entree en Fietsenstalling). De vertraging ontstond doordat de onderhandelingen tussen de Gemeente en BOHA (eigenaar van het hotel) nog niet waren afgerond. Tevens speelt hier de onzekerheid rond de stikstofproblematiek. Ook BOHA kan hier mee te maken krijgen.

Inmiddels gaat in "Nieuw Kijkduin" de bouw van fasen 1 en 1,5 in een hoog tempo 6 dagen per week door. De oplevering van de eerste woningen van fase 1 (gebouw Vendaval, genoemd naar een stormachtige zuidwesten wind die meestal in de winter rond de straat van Gibraltar waait) wordt in het eerste kwartaal van 2020 verwacht, de eerste winkels openen in april/mei 2020.

Op de voorgrond fase 1,5, links gebouw Vendaval in wording

De gebouwen van "Nieuw Kijkduin" krijgen geen gasaansluiting. Energie wordt deels opgewekt met zonnepanelen. Voor verwarming en koeling zal gebruik worden gemaakt van Warmte Koude Opslag (WKO), waarbij in de zomer overtollige warmte via water in de bodem wordt gepompt en koud water uit een andere plek voor koeling wordt gebruikt. In de winter gaat dat andersom.

Boorinstallatie voor de WKO

Binnenkort wordt begonnen met de sloop van het oude winkel- en horecacentrum. Veel bedrijfsruimten staan al leeg. Een

van die ruimten is ter beschikking gesteld aan De Duinkijker. Citaat uit de website van dit bijzondere initiatief: "Centrum voor Verbinding, Verduurzaming en Vitaliteit in Beachresort Kijkduin. De Duinkijker staat voor samen duurzaam vitaal. Hier (leer je over) zorg je voor elkaar, je omgeving en jezelf. Er worden buurtactiviteiten georganiseerd voor jong en oud waarbij vitaliteit en duurzaamheid centraal staan".

De eigenaar van het centrum, FRED, heeft het initiatief genomen om delen van de gebouwen ter beschikking te stellen aan streetartists. Zo ontstond een bonte mengeling van juweeltjes en ook wat minder fraai maar goed bedoeld spuit- en schilderwerk. Het overheersende thema is het milieu, tot uiting gebracht in bezorgdheid over de vervuiling van zeeën en de klimaatverandering. Als u deze "Street Art City" nog niet gezien heeft, dan kan dat nog tot 1 november.

Entree Street Art City

Een van de kunstwerken: Neptunus

Kijkduin-Binnen

Ook Kijkduin-Binnen begint vorm te krijgen. In Schapenatjesduin-Oost zijn al diverse woningen in aanbouw. Ook hier is nog onzekerheid of op de percelen waar nog niet begonnen is met de bouw de stikstofproblematiek tot oponthoud kan leiden. Er is ook nog geen begin gemaakt met de bouw van de twee flatgebouwtjes voor sociale huisvesting. De centraal in het project gelegen vijver blijkt zo voedselrijk te zijn dat het oppervlak inmiddels geheel bedekt is met een groene massa.

Schapenatjesduin-Oost

De bouw van de flatgebouwen van The Finest of Ockenburgh vordert gestaag. Langs de Kijkduinsestraat zijn nieuwe bomen aangeplant. Omdat de toegangsweg vanaf de Machiel Vrijenhoeklaan wordt gereconstrueerd, worden op de Kijkduinsestraat maatregelen genomen voor het verkeer van bouwers en bewoners.

Schapenatjesduin in reconstructie

De bouw van ZuiderDuinen heeft in ieder geval tijdelijk stilgelegen na berichten over problemen bij Schouten Bouw. In hoeverre die opgelost zijn was bij het schrijven van dit artikel nog geen uitsluitsel bekend. Tussen de bouwprojecten wordt inmiddels het "landschappelijk raamwerk" aangepast. Schapenatjesduin, de toevoerweg, wordt gerenoveerd en paden worden aangepakt. De vijver bij de ISH is vorig jaar al vergroot, maar ook de beplanting in het gebied krijgt een grondige onderhoudsbeurt.

Piet Vinkplantsoen

Toen in de jaren '50 de Machiel Vrijenhoeklaan werd aangelegd, werd, zoals

gebruikelijk, een deel van de aanneemsom gereserveerd voor een kunstwerk. Dat bestond uit twee zacht glooiende heuveltjes met terrasjes, waarvan de hellingen waren bekleed met klinkers. De terrasjes en de rest van het gebied werden deels beplant met hoge grassoorten, zoals helmgras, waarmee de suggestie van een duinland- schap werd gecreëerd. In de volksmond werd het terreintje “de terp” genoemd. Toen wethouder Piet Vink zijn politieke loopbaan in 1986 beëindigde werd hij benoemd tot ereburger. Als dank voor zijn grote verdiensten voor de gemeente werd dit plantsoen, waar hij vanuit zijn woning aan de Heliotrooplaan op uitkeek, naar hem vernoemd.

Geleidelijk aan begon het plantsoen door slecht onderhoud te verloederen. Herhaal- delijk heeft het wijkberaad bij de gemeente aangedrongen om deze verwaarloosde entree van Kijkduin weer in een fatsoenlijke staat te brengen. Na een wijkwandeling met stadsdeelwethouder Karsten Klein, lukte het eindelijk om de gemeente zo ver te krijgen. De stenen van het oorspronke- lijke kunstwerk werden verwijderd en op de vrijgekomen plekken werd het reliëf met aarde hersteld. Boomstammetjes omzoom- den enkele plantvakken en een enkel naaldboompje, dat slechts een kort leven was beschoren, werd aangeplant. In juni 2013 onthulde de wethouder in aanwezig- heid van mev. Vink een plaquette om het vernieuwde plantsoen in te wijden.

Het Piet Vinkplantsoen

Om kort te gaan, de geschiedenis van slecht onderhoud herhaalde zich. Opnieuw een wijkwandeling, ditmaal met stadsdeel- wethouder Rachid Guernaoui. Ook die was met het wijkberaad van mening dat er het nodige moest gebeuren. In september werd door het groenbeheer een plan gepresen- teerd. Ook Saskia van Niekerk, lid van de projectgroep Ogen en Oren en zeer begaan met het wel en wee van het Piet Vinkplant- soen, had door een bevriende tuinarchi- tect een plan laten maken. Over beide tekeningen werd met bewoners van het aangrenzende stuk van de Heliotrooplaan

gesproken. De keuze viel op het ontwerp van Saskia. Daarbij wordt de voedselrijke bovenlaag afgegraven en vervangen door duinzand. Er komt weer reliëf tussen de bestaande paden, met duinvegetatie. Waar het plantsoen aan de Haagse Beek grenst, wordt een natuurvriendelijke oever aangelegd.

Meer en Bos

Op 16 september heeft een delegatie van de werkgroep Grote Groengebieden onder leiding van Albert-jan van der Scheur een rondwandeling gemaakt door Landgoed Meer en Bos. Doel: nagaan hoe de aanpak van het achterstallig onderhoud tot nog toe is gevorderd en om te bekijken wat er nog meer moet gebeuren. Dat laatste blijkt toch nog vrij veel te zijn. Een korte opsomming:

Enkele paden hebben nog geen nieuwe verharding gekregen en zijn soms in slechte staat. Bij de Heliotrooplaan is door stormschade een open plek ont- staan. Vorig jaar is die met een geschikt bloemenmengsel ingezaaid, maar daar is weinig van opgekomen. Diverse bomen hebben het loodje gelegd en moeten worden verwijderd of worden verwerkt tot schuilplaatsen voor de weinige fauna die er nog is. En er is goed te zien dat het landgoed een losloopgebied voor honden is. Er worden veel gaten gegraven, vooral onder banken. Recent zijn die gaten weer opgevuld, maar voor hoe lang nog? Aan de kant van de Muurbloemweg wordt water uit de vijver opgepompt naar de ringsloot in Meer en Bos. Dat is nodig omdat het landgoed hoger ligt dan het lage deel van wijk Bohemen en het bos anders zou verdrogen. Bij de uitlaat van het gemaal is in de loop der jaren een speelplaats ontstaan voor honden en kinderen. Op zichzelf leuk, maar de zandige oevers worden door mens en dier de ringsloot in gewerkt die daardoor zijn functie verliest. Het bescher- men van de oevers door beplanting heeft niet gewerkt: de jonge struikjes werden door bezoekers uit de grond getrokken.

Spelende honden in de verzande ringsloot

Vervoersplan 2020 MRDH

De gemeente heeft ons enige tijd geleden gevraagd om commentaar te leveren op het concept-vervoerplannen voor 2020 van de Metropoolregio Den Haag Rotterdam. Wij hebben toen vooral bezwaar gemaakt tegen de dienstregeling van buslijn 23, waarbij Kijkduin het grootste deel van het jaar niet meer het eindpunt is. Verder vroe- gen wij, als het doortrekken naar Kijkduin niet doorgaat, om ook een in- en uitstap- halte op het De Savornin Lohmanplein te maken in plaats van op de Thorbeckelaan. Aan dat verzoek wordt voldaan. De rustplaats voor de chauffeurs tegenover het tankstation is inmiddels vervallen en er komt een nieuwe halte op de De Savornin Lohmanlaan, naast het tankstation. Daarmee is ook de bereikbaarheid van het tankstation op het oude niveau gebracht.

Zing mee in het Walboduinkoor

Op maandag 2 september startten de repetities van het Walboduinkoor. Houdt u van zingen? Doe dan eens vrijblijvend mee met een repetitie.

Wie zijn we?

Het Walboduinkoor is een gezellig koor. Het bestaat uit zo'n 35 vrouwen, die niet meer zo piep maar nog steeds jong van hart zijn en die genieten van het samen zingen. Het repertoire dat we zingen is heel gevarieerd, van licht klassiek tot volksliedjes en cabaretliedjes, en we zingen ze meestal twee- of driestem- mig. We repeteren 's middags en de uitvoeringen die we af en toe verzorgen zijn overdag.

Kom eens kennismaken met het koor, als u overweegt om lid te worden. Doe met ons mee en kijk of het bevalt. U hoeft niet voor te zingen en het is niet noodzakelijk om noten te kunnen lezen. Voor de kosten hoeft u het niet te laten, het lidmaatschap kost € 10 per maand, inclusief alle muziek.

Meer informatie en opgeven graag via Walboduinkoor@gmail.com of telefo- nisch 070 3233149.

Kijkduin-Binnen wordt almaar mooier

De werkzaamheden aan het zogenoemde Landschappelijk Raamwerk in Kijkduin-Binnen zijn begin juli gestart en duren tot medio februari 2020. Het Landschappelijk Raamwerk is de groene drager van de buitenruimte van Kijkduin. Deze heeft als doelstelling de landschappelijke en ecologische waarden van het gebied te verhogen en de (recreatieve) verbindingen te verbeteren.

De nieuw ingerichte Schapenatjesduin

De werkzaamheden vorderen gestaag. Wegen die opnieuw worden ingericht gaan er fraai en 'natuurlijk' uitzien. Het oude groen, bomen en struiken gaan deels plaats maken voor een nieuw duinlandschap. Ook de verouderde puinduin veranderen straks in duinbossen met verschillende boomsoorten en duinstruweel afgewisseld met openduin grasland. Deze verschillende landschappen zorgen er voor dat tal van diersoorten en insecten hier in de toekomst een natuurlijk onderkomen vinden.

Behalve dat de natuurlijke omgeving hier aanzienlijk verbetert, komt er door de herinrichting van o.a. de Wijndaelderduin en Schapenatjesduin een goede en veilige verkeersontsluiting voor auto's en

Veel nieuw groen voor Kijkduin-Binnen

langzaam verkeer naar de verschillende ontwikkelvelden. De werkzaamheden duren zoals gemeld tot medio februari 2020 en zullen zeker de nodige overlast veroorzaken doordat wegen en paden worden afgesloten. De gemeente en de aannemer streven er naar de hinder en overlast zoveel mogelijk te beperken. Zij zullen tijdig met borden de omleidingen en werkzaamheden aangeven.

Maatregelen om de overlast te beperken

Momenteel is de oude verharding verwijderd, worden kabels & leidingen vervangen. Vanaf oktober zal er begonnen worden met het nieuwe straatwerk en zijn de puinduin aan de beurt.

TENTOONSTELLING Loosduin Museum de Koreschuur 'Thuis heb ik nog een ansichtkaart'

Medewerker Hans Klok heeft deze tentoonstelling samengesteld uit zijn eigen collectie en het is geweldig om te zien dat hij ansichtkaarten toont die stuk voor stuk een 'plaatje' zijn. Loosduin, Kijkduin en omgeving stralen op deze foto's rust en ruimte uit.

Vaak werden deze ansichtkaarten gebruikt als 'briefkaart' vanuit bijv. het vakantieadres en daardoor geven ze informatie over het wel en wee in het begin van de vorige eeuw. Toen kon je alleen maar een bericht per brief of kaart versturen omdat een vaste telefoon schaars was (het is nu niet meer voor te stellen).

De tentoonstelling is nog te bewonderen t/m 21 december 2019. Het museum is geopend elke zaterdag van 13.00 tot 17.00 uur en dezelfde tijd op de eerste zondag van de maand.

Museum 'de Koreschuur', Margaretha van Hennebergweg 2A Den Haag (naast de molen).

Ivonne: schrijver, 50 jaar, Kijkduin

Schrijven voor mijzelf en voor een ander geeft mij plezier en zingeving. Via Haagse Levensboeken heb ik mevrouw Ella ontmoet. Deze kwieke, heldere dame heeft mij haar levensverhaal toevertrouwd. Het leuke vond ik dat ik van haar leerde en zij van mij. Zo vertelde ze mij dat er vroeger geen douches waren en dat de mensen naar badhuizen gingen voor 0,25 cent! Ik kon haar op mijn beurt weer vertellen hoe lang zij in die benauwde bunker heeft gezeten, omdat het Rotterdamse bombardement rond de dertien minuten heeft geduurd.

Ella: verteller, 88 jaar, Bohemen

Door het vertellen kwamen er vele herinneringen weer boven. Ik heb gelachen en gehuild. Mijn leven is turbulent begonnen doordat mijn moeder mij meenam vanuit Argentinië naar Rotterdam. Zij kon daar niet wennen en besloot voorgoed terug te keren naar Nederland. Het schip waarop wij voeren botste op ander schip en ging ten onder. Op tijd zijn we gered en veilig aangekomen in Rotterdam. Die veiligheid heeft niet lang geduurd want snel brak de oorlog uit. Ik heb tijdens de hongerwinter ondergedoken gezeten op het eiland de Woude. Een jaar heb ik aan het spinnenwiel wol gesponnen en deze geruild voor voedsel. Mijn leven is niet over rozen gegaan, maar ik ben dankbaar voor mijn kinderen en kleinkinderen. Ik ben erg blij met wat het boek mij gebracht heeft.

Een boek over uw leven

Zou u het ook leuk vinden om het verhaal van uw leven te vertellen? En als daarvan dan een mooi boek wordt gemaakt, voor uzelf en voor uw familie en vrienden?

Dat kan! In Den Haag-West staan zo'n 25 schrijvers klaar om uw ervaringen op te schrijven. Ook in de wijk waar u woont. Zij hebben op initiatief van stichting Haagse Levensboeken een training gevolgd waardoor zij van de hoed en de rand weten. Hoe ze een mooie layout kunnen maken en uw foto's bij uw verhalen kunnen plaatsen. Zij doen dat op vrijwillige basis, d.w.z. dat er geen kosten verbonden zijn aan het maken van het boek. Een eenvoudige uitgave in beperkte oplage is eveneens gratis. Wenst u een echt boek? Dan kan dat ook! Met de huidige technieken vallen de kosten daarvan best mee.

Hebt u belangstelling?

Dan kunt u een kort bericht sturen naar info@haagselevensboeken.nl of bellen naar Plony Kester: 06 44 376 092.

Zou u schrijver willen worden?

Dan bent u meer dan welkom! Op onze website vindt u veel informatie en kunt u zich aanmelden voor dit bijzondere vrijwilligerswerk. Nieuwe trainingen voor schrijvers staan in de planning. U vindt ons op www.haagselevensboeken.nl

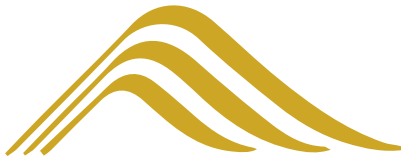
Herman: verteller, 84 jaar, Waldeck

"Je zou er een boek over kunnen schrijven"; dat zei iemand tegen mij. In het begin dacht ik: ach wat heb ik nou te melden. Maar het is een mooi en interessant boek geworden waar ik erg trots op ben. Het was een zeer bijzondere ervaring om zo vrij uit over je leven te kunnen praten. Ik keek uit naar de gesprekken met schrijver Tineke. Gesprekken die zowel mooie als verdrietige en minder mooie momenten ophaalden: vele herinneringen en gebeurtenissen die prachtig in een boek geordend zijn.

Tineke: schrijver, 67 jaar, Waldeck

Sinds 2015 ben ik actief als schrijver. Recent heb ik mijn zesde boek afgerond, met Herman en zijn levensverhaal. Altijd al was ik geïnteresseerd in de levensloop van mensen: in wat de ander beleeft en raakt én ik houd van schrijven. Een levensboek schrijven is een intensief, positief proces. Een goede klik tussen verteller en schrijver is erg belangrijk: met Herman was die er!

Weet u wie we zijn? (deel 2)

We kennen de geschiedenis van de verdere ontwikkeling van de Commissie Loosduinen. Ze kreeg twee projectgroepen: ROV (Ruimtelijke Ordening en Verkeer) en WB (Welzijn en Beheer) en door de snelle ontwikkeling van Loosduinen qua woningbouw, dat ten koste ging van de tuinbouw, had de projectgroep ROV veel te doen.

Uiteindelijk heeft de Commissie Loosduinen 7 wijken/buurtten onder zich. Zij vaardigen bewoners af naar de commissie.

De organisaties zijn: Houtwijk, Bohemen-Waldeck-Kijkduin, Kraayenstein, Notenbuurt, Tuinenbuurt, Nieuw Waldeck en waar het eigenlijk mee begon en daar ligt het oude centrum van Loosduinen nog; de Kom Loosduinen. Mogelijk komt er snel een nieuwe wijk bij: Vroondaal.

De Commissie is ook langzaam van samenstelling veranderd; daar waar vroeger de land- en tuinbouw zwaar vertegenwoordigd was, is die helemaal verdwenen, maar heeft het ondernemerschap nog steeds een aparte zetel binnen de commissie.

De Commissie Loosduinen probeert vandaag de dag de Loosduiners op allerlei manieren te vertegenwoordigen en geeft gevraagd en ongevraagd advies aan B&W en de gemeenteraad. Bouwprojecten worden eerst gepresenteerd binnen ROV of de Commissie Loosduinen en zij geeft advies na raadpleging van haar project- en commissieleden aan B&W.

Op dit moment zijn er veel bouwactiviteiten gaande binnen Loosduinen en deze zijn in de loop der tijd uitvoerig besproken met de diverse departementen binnen de gemeente Den Haag.

De Commissie Loosduinen speelde hierbij, vaak middels ingestelde werkgroepen, een belangrijke rol.

Enkele voorbeelden van bouwplannen zijn:
- **Het Masterplan Kijkduin-Ockenburgh;** zowel bij 'Kijkduin Bad als Kijkduin Binnen' wordt stevig gebouwd, maar

voordat dit alles kon aanvangen, zijn de nodige gesprekken gevoerd over aantal gebouwen, de bouwvolumes, hoeveelheid woningen huur en koop.

- **De International School**, die op de plek van de Marathon een nieuwe onderwijs vleugel heeft gerealiseerd. De wegen en bruggen moeten nog wel aangelegd worden.

Helaas merkten we te vaak dat iets vergeten werd/wordt: de infrastructuur. Wegen aanleggen, maar ook het parkeren en waar kunnen mensen bewegen en sporten in hun omgeving. Zaken, die steeds belangrijker worden, maar bouwen levert meer geld op!

- **Het landhuis Ockenburgh**, waar in eerste instantie de Commissie politiek 'voor ging liggen'. De gemeente had min of meer besloten om hier een zeer mondain oord van te maken. Hotel, conferentieoord en een restaurant met alles erop en eraan, maar niet meer herkenbaar voor de Loosduiner. Met behulp van velen hebben we het tij kunnen keren en is een enthousiaste groep verder gegaan om het landhuis in volle glorie te herstellen.

- Wat dacht u van de werkgroep die een studie deed naar een **alternatieve locatie busbuffer**. De groep is lang bezig geweest en uiteindelijk kon er toch geen besluit worden genomen. Politiek lag dit nogal gevoelig.

- Een ander plan dat succesvol is afgerond, is de **herinrichting van de verkeersweg** beslaand: de Machiel Vrijenhoeklaan, Sportlaan naar de Segbroeklaan toe; een verkeerstechnisch hoogstandje.

Het lukt niet altijd even goed en soms gaat men er toch aan voorbij, maar als wijkberaden en de Commissie Loosduinen proberen we zo goed mogelijk mee te denken, doen we aan 'damage control' of proberen de plannen enigszins op losse schroeven te zetten, omdat het toch niet past in het Loosduinse dorpsbeeld; een beeld van Loosduinen als dorp dat nog onder velen leeft!

Pjer Wijsman aan het werk

Nog enkele feitjes:

Bijnaam van de Loosduiner: U weet waar de term 'peenbuiker' vandaan komt? Er zijn er nog weinig van over; de originele bewoners die op hun buik peen wisten in de sloot. Op de boot naar de veiling zag de peen er mooi uit, ontdaan van zand en modder. Loosduinen had ook zijn veilingen, maar die zijn allen verdwenen voor huizenbouw.

De naam Loosduinen. Loosduinen lag als dorp in het dungebied. Door natuurlijke landaanwinst, kwam het steeds verder van het strand, de zee te liggen.

De duinen waren eigenlijk niet meer nodig; deze duinen waren dus 'loos'! Vandaar het Loosduinse symbool: de vlag is blauw met 3 gele duintjes

Voor meer verhalen kunt u terecht bij het Loosduinse museum; zeker een bezoek waard en als u daar toch bent, bezoek ook de molen en het oudste gebouw van Den Haag: de Abdijkerk.

Indien u meer informatie wilt; u kunt onze website bezoeken, u kunt bij uw wijkberaad terecht of neem gewoon contact op met de Commissie Loosduinen.

Met groet
Pjer Wijsman

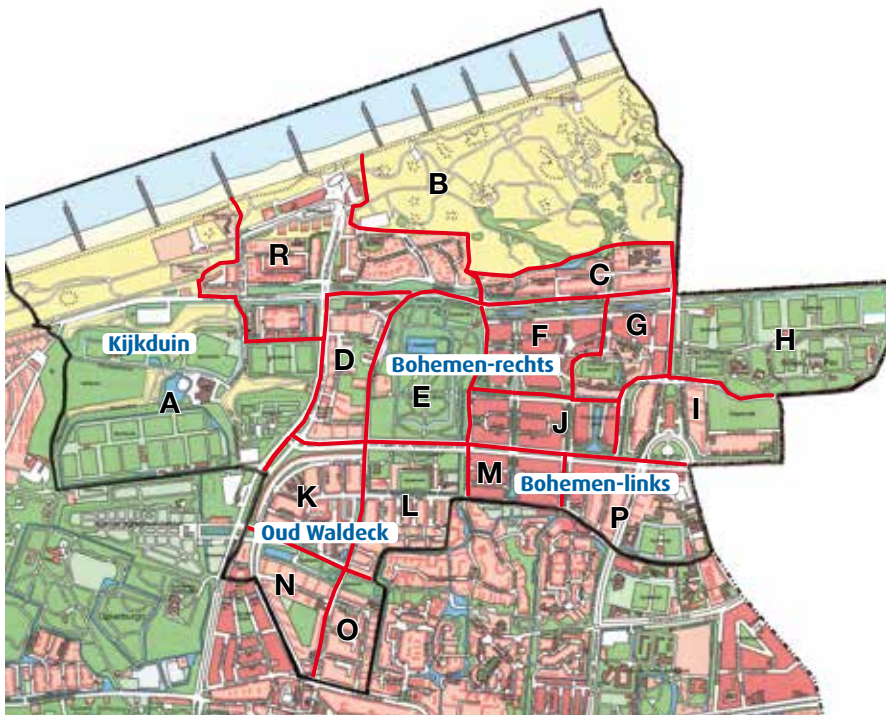
Overleg Ogen en Oren

Het kwartaaloverleg van de projectgroep Ogen & Oren heeft weer plaatsgevonden op 9 september jl. Naast de deelnemers aan deze projectgroep waren op uitnodiging aanwezig de wijkagent Jan Bouter en zijn collega Nathalie Minnebo. Van het stadsdeelkantoor mochten we Dave Smit (openbare ruimte) en Majda (o.a. Welzijn) verwelkomen. Dit overleg werd door nagenoeg alle wijkvertegenwoordigers bijgewoond, hetgeen de voorzitter, Frits IJzendoorn, in een opperbeste stemming bracht!

Deze keer werd begonnen met het doornemen van de stand van zaken van de projecten genoemd in het zgn. Uitvoeringsplan door Dave Smit. Dit plan omvat projecten die in 2019 uitgevoerd zullen worden of al uitgevoerd zijn. Voorbeelden hiervan zijn: een kwaliteitsverbetering van landgoed Meer en Bos, dunning in Wijndaelerplantsoen, onduidelijkheden inzamelen afval (daartoe zal volgend overleg een presentatie gehouden worden) snelheidsmetingen Ockenburgstraat (politie geeft aan dat er momenteel onvoldoende capaciteit is om consequent metingen te verrichten, incidenteel wordt wel gefotografeerd) Daarnaast heeft Dave aangegeven dat er veel meldingen aan het infocentrum Den Haag 14070 kunnen worden doorgegeven. De melder moet wel in de gaten houden of er iets met de melding gebeurt. De vergadering vindt dat er in dit opzicht weer veel meer werk op het bordje van de vrijwilligers komt te liggen. Een ondersteuning vanuit het stadsdeelkantoor zou in dit opzicht zeer welkom zijn.

Verder is onder meer aandacht gevraagd voor het ondersterven van de zandpaden in het Westduinpark, diverse meldingen van loszittende stoeptegels, en verfraaiing van het groen rondom de Chinese Muur. Het wijkberaad houdt de voortgang van deze zaken in de gaten.

Al met al was het een zeer nuttige en geanimeerde vergadering. Het volgend overleg vindt plaats op 9 december 2019. Denkt u een bijdrage te kunnen leveren aan het leefbaar maken/houden van de omgeving waarin u woont, dan bent u van harte welkom bij de projectgroep O&O. Een mailtje naar info@walboduin.nl of naar fritsijzendoorn@casema.nl is voldoende.

Ogen en Oren

Coördinator: Frits IJzendoorn, email: fritsijzendoorn@casema.nl

Het project heeft als doel het vergroten van de leefbaarheid in onze wijken. De deelnemers, de 'Ogen en Oren', kijken met een speciale blik naar hun buurt. Zij letten extra op wat er niet goed gaat. Dit kan gaan om de fysieke ruimte: verkeersoverlast, niet functionerende straatverlichting e.d. Maar ook sociale problematiek, b.v. iemand dreigt te vereenzamen, kan worden gesignaleerd. Wijkbewoners kunnen het 'Oog en Oor' bellen of mailen om afwijkingen door te geven. Bij de 'Ogen en Oren' gaat het om het signaleren en een weg zoeken voor een oplossing van de problematiek. Daar zijn veel instanties voor. Het project 'Ogen en Oren' is inmiddels een vast steunpunt voor het wijkberaad Bohemen-Waldeck-Kijkduin.

Gesignaleerde onvolkomenheden wat betreft grotere projecten, zoals nieuw asfalteren van straten, trottoirs die scheef liggen, worden door het Wijkberaad onder de aandacht gebracht van het stadsdeelkantoor Loosduinen.

De deelnemers van O&O komen 4x per jaar bij elkaar om ervaringen uit te wisselen. Bij dit overleg is een vertegenwoordiger van het stadsdeelkantoor aanwezig, zodat de lijnen met vragen zo kort mogelijk zijn.

Voor informatie en aanmelden kunt u contact opnemen met het kantoor van het wijkberaad, geopend dinsdag en donderdag van 09.00 tot 12.00 uur. Buiten deze uren is een mailtje naar de coördinator ook mogelijk (fritsijzendoorn@casema.nl).

Deelnemerslijst Project Ogen en Oren per buurt

Wijk	Deelnemer	Email	Telefoon
A	Hank Hoogwout	hankhoogwout@kpnplanet.nl	070-3256673
B	André Smit	alc.smit@gmail.com	070-3684501/06-23441037
C	Jos Cuppens	j_cuppens@hotmail.com	
D	Chris Timmermans	c.f.timmermans@rowend.nl	06-53292079
E	Hank Hoogwout	hankhoogwout@kpnplanet.nl	070-3256673
F	Michael Brijl	michaelbrijl@gmail.com	06-42570233
G	Simone Steenbergen	simoneleene@hotmail.com	070-3688149
H	Frits IJzendoorn	fritsijzendoorn@casema.nl	070-3684061/06-14272398
I	Conny Margadant	tocomargadant@gmail.com	070-3236944
J	Sylvia Tempelman	sylviatempelman@kpnmail.nl	070-4490047
K	Pim in 't Veld	intstass@gmail.com	070-3236944
L	Wilma den Heijer	wilma@heijer.eu	06-42757642
M	Saskia van Niekerk	saskiavanniekerk20@gmail.com	06-14409240
N	Nettie Baak	nettiebaak@gmail.com	06-37648263
O	Nettie Baak	nettiebaak@gmail.com	06-37648263
P	Saskia van Niekerk	saskiavanniekerk20@gmail.com	06-14409240
R	Maike van der Zwart	mvanderzwart@outlook.com	06-20113431

Beeld in de Buurt: 'Flora'

door Jaap Lemstra

Naast de nieuwe rotonde op de Machiel Vrijenhoeklaan, bij de kruising van de Muurbloemweg en de Duinlaan aan de kant van Kijkduin, staat een bijzonder bronzen beeld. Dit is een beeld gemaakt door de kunstenaar Bram Roth, het beeld staat er al vanaf 1960. Het stelt de godin Flora voor. Naast de vele auto's die snel langsrijden zien we Flora, de Romeinse godin van de bloemen en de planten, op een soort zeilschip afgebeeld. Ze zweeft boven de planten en de bloemen in de berm, en al 59 jaar lang slaat ze op een gong.

Bram Roth (1919-1995) was een Haagsche kunstenaar, hij was docent aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten. Hij had ook een belangrijke functie bij Pulchri. In de stad zijn meerdere beelden van zijn hand te zien. Het thema voor hem was vaak de vrouw of het paard. Zeer bekend is het beeld 'De Amazone', dat in 1960 op de Houtrustbrug een plek heeft gekregen.

Hier is duidelijk de invloed te zien van de Italiaanse kunstenaar Marino Marini, van wie Bram Roth ook les heeft gehad.

Het is wel leuk om nog even een link te leggen met een andere Nederlandse kunstenaar: Rembrandt van Rijn! Rembrandt heeft de Romeinse godin Flora in 1634 afgebeeld in een olieverfschilderij. Voor dit schilderij stond zijn vrouw Saskia model. Dit schilderij is nu te zien in het Hermitagemuseum in Sint-Petersburg.

Van de Activiteitencommissie

De zandmotor

Op maandag 23 september vond de eerste lezing van het nieuwe seizoen plaats in de verenigingsruimte. Een vijftiental leden luisterden naar het verhaal van Bert van der Valk (lid Commissie Ruimtelijke Ordening, Welzijn en Milieu, kortweg ROWM) over de Zandmotor die nu 8 jaar voor de kust ligt. De Zandmotor doet wat er van hem verwacht wordt: zand verspreiden langs de kust en naar de duinen, hoewel dat laatste een beetje op zich laat wachten. Er is nieuwe, niet eerder bestaande natuur gevormd (duinmeer, lagune) waar heel andere planten en ook schelpdieren leven dan op de open kust. Ook een immigrant, de Filipijnse tapijtschelp heeft zich daar gevestigd, al heel snel na de aanleg van de Zandmotor. Kortom, de Zandmotor is een welkome aanvulling op onze kust. De aanwezigen komen vaak op de Zandmotor, bleek bij navraag. Houden zo!

Er staan weer lezingen op het programma op de maandagen 28 oktober, 25 november en 27 januari (zie de website www.walboduin.nl)

Nieuwe cursus kunstgeschiedenis in Walboduin - Voorjaar 2020

Iberia: een rondleiding langs 6 Spaanse landschappen

Ruig of lieflijk, eenzaam of juist druk bevolkt, cultureel interessant of juist landschappelijk: het is er allemaal in Spanje.

Data: 27 februari, 5, 12, 19, 26 maart en 2 april. Prijs € 70.-. Aanmelden kan nu al: mjhuijbers@gmail.com of bel 0703932805

Colofon

Dit gedeelte van de Wijkinfo is bestemd voor de leden van de Wijkvereniging Bohemen-Waldeck-Kijkduin en verschijnt net als de Wijkinfo vier keer per jaar.

Kopij voor het volgende nummer kan tot **20 december 2019** worden aangeleverd. De kopij voor het verenigingsgedeelte kan per e-mail worden verzonden naar info@walboduin.nl, of per post naar het secretariaat, Alphons Diepenbrockhof 2, 2551KE Den Haag. De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden berichten te weigeren, in te korten of tekstueel te wijzigen.

De straat waarin wij wonen: De Aaltje Noordewierstraat

Tekst en tekening: Jaap Lemstra

De Aaltje Noordewierstraat is een verbindingsweg tussen de Laan van Meerdervoort en de Lisztstraat. Twee kerken, de Pastoor van Arskerk en de Ontmoetingskerk, staan langs deze weg, evenals de serviceflat Dekkershaghe tegenover het winkelcentrum Waldeck.

De weg is vernoemd naar Alida Noordewier (1868 - 1949), de beroemdste sopraan van Nederland uit het begin van de

20e eeuw. Ze zong vaak de sterren van de hemel als zij de solopartij in de Mattheus Passion uitvoerde, 160 keer vertolkte ze dit. Haar stem klinkt 'als kristal', ze is 'eene nachtigaal!', schreef een hofdame van koningin Wilhelmina in 1900 vol bewondering in haar dagboek.

Alida legde zich ook toe op het geven van zangles, ze inspireerde veel zangers en zangeressen. Van 1923 tot 1937 leidde

ze een solistencursus aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag.

De grote Duitse componist Richard Strauss was een liefhebber van haar zang, zoals hij bij een optreden in Amsterdam nogal luidruchtig kenbaar maakte. In 1928 kwam hij haar na een optreden in Leipzig even persoonlijk complimenteren: 'Es war prachtvoll, wie damals in Amsterdam!'

Alida Noordewier

Cursus kunstgeschiedenis in Walboduin - Najaar 2019 Toptalenten in de schilderkunst

Italië-Nederland 16de en 17de eeuw

Ontelbare schilders zijn er geboren, hebben kortere of langere tijd met meer of minder succes gewerkt en zijn vervolgens weer uit beeld geraakt.

Maar niet allemaal: een klein aantal werd nooit meer vergeten, enkelen hebben zich een soort "eeuwigheidswaarde" verworven. Omdat zij deden wat nog niet eerder door iemand was gedaan of wat nog nooit eerder door iemand gedúrfd was. Omdat zij vernieuwender, veelzijdiger, origineler, provocerder, grootser of shockender waren dan alle anderen.

En daarom zijn deze "genieën" tot op de dag van vandaag een voorbeeld en inspiratiebron gebleven.

We zullen een zeer bijzonder zestal nader bekijken:

31 oktober: Leonardo da Vinci: door nieuwsgierigheid gedreven..

7 november: Michelangelo: doorzetter in het onmogelijke

14 november: Raffaello: gentleman-kunstenaar.

21 november: Caravaggio: het onderwerp in de schijnwerpers:

28 november: Rubens: diplomaat, patriëer en "manager" van een groot atelier.

12 december: Rembrandt: de bijzonderheid van "het gewone".

5 december is er geen les i.v.m. sinterklaas

Michelangelo

Caravaggio

Docent: Tieleke Huijbers,
L. Bouwmeesterstr. 39, 2284XN Rijswijk
070 3932805, mail:mjhuijbers@gmail.com
Locatie: Wijkcentrum Walboduin.
A. Diepenbrockhof 2, 2551 KE Den Haag
Tijd: donderdagmiddag van 14.30 – ±16.45
Prijs: € 70,-
Aanmelding: bij de docent. Bij voorkeur schriftelijk of per email. [O.v.v. uw naam, adres, emailadres en/of telefoonnummer.](#)

De lessen zijn ook afzonderlijk te volgen.
U betaalt dan € 15 per keer.